

украинского литературного барокко (XVII-XVIII вв.). Особое внимание обращается на существенные этнокультурные особенности в творчестве писателей, поэтов, художников народов Запада и Востока. В частности были рассмотрены общие и отличительные особенности художественных средств выражения в творчестве Ли Бо, Гр. Сковороды, Ван Вэя, Л. Барановича, Ду Фу, С. Полоцкого и др. Таким образом сюжетные компоненты различных произведений сливаются в осмысленное и воспроизведенное целое, преодолевая замкнутость ментального хронотопа (пространственно-временных координат), а затем и «хронологическую последовательность».

Ключевые слова: ментальный хронотоп, поэтика пейзажа, ориентационная метафора, эпоха барокко, танская поэзия, текст, образы-символы, лейтмотив.

Рецензенти: Грицик Л.В., д-р філол. наук, проф. (Київ)

Гасвська О.В., к.філол. наук, доц.(Київ)

Любов Свиридюк, асист. (Кременець)

ББК 83.3 (4УКР)

УДК 81. 191

Морально-духовні виміри персонажів романів «Трохи п'тьми» Л. Дереша та «Crazy» Б. Леберта: компаративний аспект

У статті зроблено спробу дослідити морально-духовні риси персонажів романів Л. Дереша «Трохи п'тьми» та Б. Леберта «Crazy» шляхом аналізу і порівняння. Увага автора зосереджується на таких духовних складових як любов, совість, доброта, милосердя та співпереживання, дружба. Позитивні риси персонажів розглядаються поряд з їх негативними сторонами.

Ключові слова: духовність, персонаж, моральні якості, аморальність, Дереш, Леберт.

Liubov Svyrydiuk. Moral and Spiritual Qualities of Characters of L. Deresh's novel «A Little Bit of Darkness» and B. Lebert's «Crazy»: comparative aspects

The article reveals moral and spiritual qualities of characters by the analysis and comparison of L. Deresh's novel «A Little Bit of Darkness» and B. Lebert's «Crazy». The main attention of the author is focused on such spiritual categories as love, conscience, kindness, mercy and compassion,

friendship. The positive character traits are considered together with their negative sides.

Key words: *spirituality, a character, the moral qualities, immorality, Deresh, Lebert.*

Проблема морально-духовного становлення особистості в останні роки все більше стає предметом дослідження філософії, педагогіки, соціології, психології, літератури та інших наук, які акцентують увагу на проблемі буття сучасної молоді людини в світі. Зокрема, морально-духовний світ персонажів художніх творів став предметом дослідження в літературознавчих працях Гульфіри Гарєєвої, Євгенії Волощук, Таміли Котовської, Наталії Ліщинської, Людмили Панчук, Тетяни Романко та інших.

Актуальність цієї тематики, на нашу думку, пов'язана із швидкоплинними змінами в політичній, економічній, соціальній та духовній сферах нашого суспільства, що впливають на систему ціннісних орієнтирів молоді, яка у процесі формування світобачення та світосприйняття перебуває у пошуках власного ідеалу і сенсу життя, які, у свою чергу, формують духовні складові цілісної особистості. Духовність дає змогу відповісти людині на вічні питання: «Хто ми?», «Куди йдемо?», «Що ми робимо тут?» [Шевченко 2004: 3 – 15]. Саме ці питання власного існування у світі гостро постають перед персонажами романів українського письменника Л. Дереша та німецького автора Б. Леберта.

Досліджуючи морально-духовні риси характерів персонажів варто звернути увагу на те, що саме духовні первні підносять людину до рівня особи, для якої основними характеристиками є позитивно усвідомлене сприйняття світу [Багнюк 2006:99], в якому важливе місце займають такі етичні категорії як совість, почуття власної гідності, честь, дружба, доброта, милосердя.

На думку М. В. Савчина, духовність – це не продукт культури, що нав'язаний людині ззовні, це істинне ество людини, що дримає в глибинах її духу, її надсвідомого, вищий момент людської індивідуальності [Савчин 2001: 79 – 81]. Вчений пропонує такі інтегральні показники духовного потенціалу людини: віра в Бога, молитва, трансцендентування; позиція Добра; відкритість до інших, творення любові; внутрішня

гармонія, мир із собою та світом, спокій; відсутність негативізму, невротизму, психопатій, акцентуацій; конструктивність, творчість життєдіяльності; мудрість [Савчин 2001: 154 – 155].

В українській мові поняття «духовність» трактується як внутрішній стан людини, який пов'язаний з її внутрішнім психічним життям, моральним світом, не має матеріального та тілесного вираження [Дубічинський 2006: 272]. У свою чергу, моральність пов'язана з духовністю і означає систему норм і принципів поведінки людей у ставленні один до одного та до суспільства [Дубічинський 2006: 490]. З наведених тлумачень чітко видно, що первинною є духовність, яка й виступає джерелом моральності, а відповідно і вчинків людини. Відтак духовність є більш ширшим поняттям і вбирає в себе моральність людини, її світогляд, погляди, переконання, ціннісні орієнтації тощо.

Спробуємо з'ясувати чи притаманні ці риси персонажам вище згаданих сучасних романів. Адже, на думку К. Павловича, у романі Л. Дереша «Трохи п'тьми»: «... всі персонажі – психологічно украй нестійкі суб'єкти, тому порухи ніжної душі, містичні сили природи та наркотики середньої тяжкості весь час штовхають їх на втечі з дому, або спроби самогубства, або ще щось таке...» [Павлович]. Не менш негативну оцінку отримують і персонажі роману «Сразу» Б. Леберта: «Вони пиячать, курять, тікають з інтернату, ведуть нібито філософські бесіди і, тим самим, намагаються бути схожими на дорослих» [Рудська]. Та попри невизначеність свого власного «Я», загубленість у пошуках правильних орієнтирів на шляху до майбутнього, аморальну поведінку та маргінальні настрої, персонажі зазначених романів зберегли в глибині душі крихти людяності, доброти, гордості і чесності, які породжують в їх характері здатність співчувати, переживати і навіть любити.

Так, читаючи твір Л. Дереша, ми переймаємося співчуттям до юної мазохістки Віки, яка закохалася в «темну персону» Вігаса – жалюгідного, жорстокого типа, який вважав себе сатаністом і «відчував незрозумілу неприязнь до дрібних та немічних істот», з яких він робив опудала. Віка терпіла його захоплення, була слухняною, покірною рабинею і вважала себе його світлою стороною. Її душі є властивим щире почуття

любові, вірності, співчуття та милосердя до покидька і садиста Вітаса: «Мого Вітаса ніхто крім мене не любив, бо він був реально напружений» [Дереш 2007:37]. Колись Вітас уживав наркотики, але саме завдяки Віці йому вдалося з цим зав'язати. Вона доглядала Вітаса, коли його жорстоко побила власна банда «малолеток»: «Це ж я його і виходила, і вигодувала, коротше, зробила з нього нормальну людину» [Дереш 2007: 38]. Проте, доброта та наївність Віки приводять її в пастку: «Тиждень прив'язана до батареї <...> Тиждень я не їла нічого... а потім не витримала [Дереш 2007: 43]». Ця жахлива історія змушує Віку вчинити спробу самогубства. Вона не може вибачити собі стосунків з Вітасом, які привели її до такого фіналу. Глибинна частинка її душі не може повірити, що все зайшло так далеко. Автор роману, щодо цієї ситуації, словами Германа говорить: «Апофеоз нещасливої любові. Є люди, які тільки саморуйнації і прагнуть. Потім це називають нещасливою любов'ю» [Дереш 2007: 43]. З цього приводу, слід не погодитись з думкою Германа, оскільки наявність у Віки почуття любові надає їй можливість творити безкорисно добро, яке проявляється у стосунках з Вітасом. Однак, Вітас не може відповісти їй взаємністю, адже він мріє схибленими категоріями, що свідчить про наявність у нього певних психічних відхилень, які приводять його у нікчемне існування без права на любов та щирі почуття. З огляду цього проблема стосунків між Вікою та Вітасом криється не в її саморуйнації, як стверджує про це автор, а в нікчемності образу Вітаса.

У романі Б. Леберта «Сrazy» поняття любов носить більш внутрішній, духовно-моральний, довготривалий зв'язок, який проявляється у ставленні персонажів до своїх рідних і близьких. Знаходячись в інтернаті, вони постійно згадують їх, сумують за ними, переживають, вважають себе ніким без сім'ї. Так, шістнадцятирічний Беньямін або Бенні, від імені якого ведеться розповідь у романі, з ніжністю та теплом згадує про своїх батьків: «...я рад, что у меня двойной тыл. Что оба они мои друзья. Что мы семья. Забыть про них я не могу. Неважно, где я нахожусь. Я люблю родителей. Обоих сразу, а не по отдельности» [Леберт 2005: 64]. І хоча в інтернаті він знаходить друзів і кожен день насичений якимись пригодами, тема розлуки з рідною домівкою

постійно переслідує Беньяміна. Йому не вистачає сестри, мами, тата, дядька і навіть собаки, яка померла два роки тому. Кожну розлуку з рідними хлопець болісно переживає: «Я злился. На себя. На папу, маму, сестру. На то, что все когда-то кончается. И мне придется искать свою жизнь в другом месте. Не где-нибудь, а в интернете» [Леберт 2005: 102]. Почуття любові притаманне і самовпененому другові Беньяміна Яношу, і мовчазному та дещо дивному Трою, чиєму братові залишилося жити лічені місяці: «Он ровно на год старше Троя. Трой его любит. Любит до безумия. И не хочет его терять. Поэтому в нервных ситуациях он всегда надевает кепку от дождя. Чтобы быть поближе к брату. Чтобы не оставлять его одного» [Леберт 2005: 116]. Теплі родинні зв'язки дуже глибоко засіли в свідомості персонажів роману, що надає можливість стверджувати про його морально-духовні ознаки.

В Л. Дереша навпаки ж, Жанна, яка була єдиною дитиною в сім'ї, нехтує надмірною опікою та любов'ю батьків і бабусі, свою квартиру називає павучим гніздом, у якому вона повільно божеволіє: «Я себе почувала майже як та дівчина в дурдомі» [Дереш 2007: 171]. Вона мріє про прекрасного принца, який назавжди забере її з рідного дому і вона ніколи більше не побачиться з близькими. Така жага звільнитися з-під родинної опіки спрямовує Жанну, яка виховувалася на класиці, на хибний шлях, і з допомогою нової подруги Лорни вона стрімко опускається на саме соціальне дно: «Перша викурена цигарка <...> Пом'яте обличчя, синяки під очима, вчорашній одяг, несвіжий подих» [Дереш 2007: 187]. Вона розуміє, що губить своє життя, але скута і нестійка характером не може встояти перед силою влади Лорни. На лекції Жанна приходиться більше не з метою отримання нових знань, а тому, що не знає, куди себе подіти. Їй не вистачає волі для прийняття власних рішень, тому дівчина спочатку розривається між Йостеком та Лорною і, зрештою, стає об'єктом знущань для останньої, сама не усвідомлюючи цього. В той час як Жанна, маючи для повноцінного існування та становлення здоров'я, батьків, коханого, навчання на факультеті іноземних мов, усім зневажає під впливом нової подруги, Беньямін постійно відчуває провину і сором перед батьками за власну незграбність та відставання у

навчанні, яке спричинене паралічем лівої частини тіла. Це штовхає Бенні до самоосуду, що свідчить про почуття совісті у хлопця, яке не простежується у Жанни, а тим більше, у Лорни. Він хоче виправдати сподівання батьків і закінчити школу, де вже вп'яте намагається осилити програму восьмого класу: «Мои родители – приличные люди. Натуртерапевт и дипломированный инженер. Они не могут обойтись без того, чтобы их сын не окончил среднюю школу. Им это необходимо» [Леберт 2005: 7].

Внутрішню основу самовизначення особистості персонажів романів формує совість, яка є визначальною основою їхньої духовної культури. Так, совість, як один з елементів морально-духовної категорії, є властивою і Германові. Вона проявляється у нього, коли він випадково став свідком вбивства. Страх та інстинкт самозбереження не дають йому допомогти нещасному: «Я не наважувався навіть дихнути. Не те, щоби вийти і допомогти бідаці. Щоб подзвонити кудись у міліцію, я навіть не мав думки» [Дереш 2007: 153]. Боягузтво Германа та невміння вийти за межі інстинкту самозбереження стало для нього найтяжчим гріхом, з яким він не може більше спокійно жити і яке приводить його на Шипіт (полонина в Карпатах, де проводиться фестиваль самогубців). Та, врешті-решт, він знаходить для себе вихід, який полягає у самопожертві. Герман, роздягнувшись і спаливши весь свій одяг, голий і босий на десять днів іде в гори: «Якщо природа захоче, за цей час вона встигне забрати мене. І це буде моя жертва. Якщо природа захоче мене відпустити, вона дасть мені їжу і воду. І тоді це теж буде розплатою за всі мої гріхи. Можливо, мене розтерзають друзі-вовки, до яких я зараз піду. Можливо, я здохну із голоду. Але я це зроблю» [Дереш 2007: 157]. Таким чином, Герман самопожертвою засуджує свій вчинок, бажаючи відновити справедливість та, в кінцевому підсумку, досягнути морально-духовного спокою. З цього приводу М. М. Бахтін писав, що людина несе велику відповідальність за власні вчинки, повинна зробити вибір і зайняти своє єдине місце у бутті, стояти в центрі життя, де суб'єкт владно впливає на світ, а світ – на нього [Бахтин 1986: 83].

У своїх романах автори порушують питання релігії, зокрема, віри їх персонажів у Бога та Його існування взагалі. Так, в Л. Дереша Віка, яка займалася з Вітасом чорною магією, не вірить більше в Бога, бо боїться, що він не простить їй цього. А Лорна взагалі називає себе відьмою і переконана, що її переслідує нечиста сила. Трой у німецького письменника Б. Леберта вважає себе покинутим на одинці зі своєю хворобою і ображається на Бога за Його байдужість до нього: «Бог мне не помогает, просто не помогает. Сытый и довольный сидит там, наверху, и не помогает мне» [Леберт 2005: 100]. Один тільки Фелікс у суперечці з Яношом запевняє: «Я в него верю. И наверняка он намного добрее, чем ты. Для него все равны» [Леберт 2005: 35]. Однак, окреслена проблематика в обох романах заторкується лише фрагментарно і не знаходить вирішення у філософських бесідах юних персонажів. Можливо, це пов'язано з тим, що романи були написані письменниками в досить ранньому віці, що не дозволило їм досягнути глибини такої високоморальної категорії як духовність.

З іншої сторони, проблемою персонажів зазначених романів є їх замкнутість у молодіжному середовищі, що не дозволяє їм побачити самих себе поза цим середовищем і віднайти своє місце в реальному світі. Адже персонажі Л. Дереша та Б. Леберта, 16 – 20-річні юнаки та дівчата, з презирством та зневагою ставляться до старших людей, які постійно «лізуть» зі своїми порадами. Так, Йостек, зауваживши з яким захопленням його друзі слухають історії Аліка, з іронією говорить до нього: «У вас для всього є відповіді, на все є поради. Вам подобається, коли на вас дивляться шанобливо. Коли ваші знання й досвід комусь цікаві й потрібні. Вам подобається що ви тут найстарший. А ми що? Ми молодняк, нам до вас, духовного велетня, ще рости і рости... Але ви, звісно, можете нам допомогти в цьому! І робите це з великим задоволенням!» [Дереш 2007: 273]. Аналогічної думки в романі Б. Леберта дотримується Янош: «... мне совсем не хочется, чтобы люди, ушедшие дальше меня, объясняли, как идти вперед. Последние шестнадцать лет я продвигался вперед без вашей помощи и, скорее всего, следующие, даст Бог, лет шестьдесят пять буду вынужден двигаться без ваших советов.

Поэтому оставьте меня в покое. И чешите отсюда со своей вонючей песней жизни!» [Леберт 2005: 122].

Відсутність власного життєвого досвіду та небажання персонажів романів «Трохи п'ятьми» та «Сразу» набути цей досвід від старшого покоління залишає їх наодинці із проблемами існування людини в сучасному суспільстві, що викликає у читача певний сумнів щодо можливості їхньої самореалізації. Хоча, можливо, автори цих творів не ставили за мету показати читачеві майбутнє своїх персонажів. Підставою для такого висновку слугує те, що персонажів Б. Леберта постійно переслідує страх перед дорослим життям:

« – Ты когда-нибудь боишься? – спрашивает он [Трой]. – Не экзамена. И не воспитателя. Я имею в виду, ты когда-нибудь боишься по-настоящему? Ты знаешь, что такое бояться жить? – Трой сглатывает. Наклоняется вперед.

– Жить – это значит бояться, – отвечаю я [Беньямин]. Мне становится неприятно. В общем-то, я никогда об этом и не думал. Но, наверное, это так и есть. – Так и должно быть. Сам не знаю почему, но почему-то так и должно быть! Может быть, все дело в том, что иначе люди наделали бы бог знает каких глупостей. Ведь у них не было бы страха.

— Но разве так должно быть всегда? Я больше не хочу бояться. Все происходит так быстро. Я не поспеваю и боюсь» [Леберт 2005: 99].

Персонажі Леберта «Сразу» не наважуються перейти міст від юності до дорослості, від незрілості до зрілості, оскільки їх влаштовують привілеї дитинства такі як безвідповідальність і безтурботність. «Я совсем не хочу становиться взрослым. Я хочу оставаться нормальным мальчиком. Развлекаться. Если понадобится, прятаться за спины родителей <...> ...почему я должен становиться взрослым? Или скажем по-другому: какой такой абсолютный идиот придумал взросление? Почему все мы не можем оставаться маленькими мальчиками? Которые хотят развлекаться?» – розмірковує Беньямін [Леберт 2005: 91 – 92]. В інтернаті він знаходить друзів, які поділяють його наївні переживання стосовно майбутнього існування у дорослому світі: «Мое будущее представляется мне в розовом свете» [Леберт 2005: 188].

Можливо, саме дитячість поведінки і характеру юнаків дозволяє їм розвивати і берегти дружбу між собою, яка є компонентом духовності. Адже у підлітковому і юнацькому віці дружні відносини стають самими значущими, вони найчастіше зберігаються протягом усього життя [Калюжна 2010: 129].

Серед різноманіття міжособистісних відносин дружба, в романі Леберта, займає особливе місце. Дружба як вид взаємин, що характеризується безкорисністю, співчуттям, інтимністю, взаємною симпатією, закріпилася між групою інтернатських дітей (Беньямін, Янош, Трой, товстий Фелікс (Шарік), тонкий Фелікс, Флоріан, якого всі називають дівчинкою). Їх об'єднав не тільки інтернат як спільне місце знаходження, а й душевні травми кожного, що дозволяє хлопцям відчувати себе не такими самотніми, ображеними і покинутими. Вони вважають себе друзями, але не можуть до кінця розібратися в цьому понятті. Наприклад:

« – Друзья? – хрипит толстый Феликс. – Ладно, но что это такое – дружба?

Янош думает.

– Мне кажется, что дружба – это то, что сидит у человека внутри, – выдает он наконец, – ее не видно. Но она все равно есть.

— Да, она все равно есть, – встревает тонкий Феликс, – так же, как, например, день.

— День? – переспрашивает толстый Феликс. – Если уж дружба похожа на день, то что же тогда, дьявол вас возьми, Солнце?

— Да мы, – объясняет тонкий Феликс. – Солнце – это мы.

— Мы Солнце, – это уже Янош, – а что вертится вокруг нас?

— Дружба, – отвечает тонкий Феликс. – Кто как, а я в это верю.

— А кто же отбрасывает свет? Неужели я? – спрашивает Янош.

— Мы все отбрасываем свет. Мы все вместе в пределах нашей дружбы отбрасываем свет.

— До меня все как-то не допрет, – говорит Флориан, которого все называют девчонкой, – а кто-нибудь наш свет видит?

— Мы видим, – говорит Шарик, – и этого достаточно.

— А больше никто?

— Все зависит от того, насколько велика дружба. Иногда и другие видят. Но сначала мы должны увидеть сами. Потому что увидеть можно только то, что освещено. Вот вам и правильный ответ: дружба – это освещение» [Леберт 2005: 148–149].

Розвиток дружби серед персонажів роману здійснюється на основі принципів неписаного «кодексу», який затверджує необхідність взаєморозуміння, відвертість і відкритість один одному, довірливість, активну взаємодопомогу, взаємний інтерес до справ і переживань іншого, щирість і безкорисливість почуттів, які наштотвують персонажів Б. Леберта побрататися кров'ю: «И тут он втыкает кнопку себе в указательный палец. Появляется кровь. То же самое он делает и Флориану. <...> Потом они трутся указательными пальцами. Затем Янош обходит всех. Сначала втыкает кнопку Трою, потом Шарику и Феликсу. А потом мне. Легкий укол пронзает все тело. <...> Когда все кончено, мы соединяем руки. Кровные братья» [Леберт 2005: 150–151]. Персонажі роману слідує спільній меті, інтересам, ідеалам, намірам, що і спричинює виникнення дружби між ними, у якій проявляється ціннісно-орієнтаційна єдність.

У романі Л. Дереша «Трохи п'їтьми» персонажі не пов'язані тісною друбною. Вони є лише випадковими знайомими, які зібралися на фестиваль самогубців у Карпатах. Їхнє чотирьохденне спілкування на Шипоті не надає можливість зав'язати дружні відносини між собою.

Спільним в обох романах є співпереживання один за одного і негативне та упереджене ставлення до старості, а саме, до людей похилого віку. Однак, обидва письменники неодноразово змушують своїх персонажів критично подивитися на себе, на власне життя, на його моральний зміст. Їхні персонажі здатні до переживання різної гами емоцій та почуттів, у тому числі й екзистенціальних – совість, провина, сумнів, любов, віра, надія, каяття, які підтримують константність особистості та її індивідуальну цілісність. Проте ні в одному, ні в іншому творі автори не дають конкретної відповіді на питання, які так хвилюють їхніх персонажів і читачів, але допомагають зрозуміти

сутність молодого людини, природу її гуманності і жорстокості, залишаючи за нами право вибору.

Проаналізувавши та порівнявши ці твори, можна узагальнити морально-духовні виміри персонажів, які в зазначених романах дещо розбігаються. Зокрема, персонажам Л. Дереша притаманні такі моральні риси як милосердя, готовність до самопожертви та віра в очищення душі від всього злого. Аморальні ж вчинки спричинені різними страхами, слабкістю характеру та вживанням наркотиків середньої тяжкості.

У романі Б. Леберта духовність персонажів проявляється у любові до близьких людей, дружбі між інтернатськими дітьми, вірі в Бога, що свідчить про релігійний аспект роману. Аморальні вчинки в цьому творі викликані прагненням пізнати щось нове, відчуття якого до цього часу не було відомим.

Морально-духовна характеристика персонажів зазначених романів окреслюється не найвищим рівнем освоєння людиною свого світу, ставленням до природи, суспільства, а відношенням до інших і самої себе. Такий підхід авторів не дозволяє персонажам їхніх творів вийти за межі вузькоемпіричного буття, подолання себе «вчорашнього», що обмежує можливість самореалізації у житті.

Література: Багнюк 2006: Багнюк А. Концепція людини: підходи і тлумачення // Місце і роль Волині та Галичини в соціально-економічних, політичних і культурних процесах України. — Кременець, 2006. — 142 с.; Бахтин 1986: Бахтин М. М. К философии поступка // Философия и социология науки и техники: [Ежегодник, 1984–1985]. — М.: Наука, 1986. — С. 80–160.; Дереш 2007: Дереш Л. Трохи п'їтьми, або На краю світу / Любо Дереш. Х.: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2007. — 288 с.; Дубічинський 2006: Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів / За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В.В. Дубічинського. — Х., 2006. — 1008 с.; Калюжна 2010: Калюжна А. А. Уявлення про дружбу як детермінанту

відношення до оточуючих у старшому підлітковому віці / А. А. Калюжна, С. В. Самофалова // Педагогіка сучасного суспільства. Спецвипуск 3 Гуманізація навчально-виховного процесу. — Слов'янськ, 2010. — С. 129–135.; Леберт 2005: Леберт Б. Crazy / Бенджамин Леберт; пер. с нем. Т. Заславской. — СПб.: Ред. Фиш. ТИД Амфора, 2005. — 191 с.; Павлович: Павлович К. Трохи п'їтьми: Любко Дереш як психотурист і каменярь [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sumno.com./article/trohy-pitmy-lyubko-deresh-yak-psyhoturyst-i-kameny/>; Рудська: Рудська М. Німецькому «Крейзі» до Дереша далеко. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sumno.com/article/nimetskomu-krejzi-do-deresha-daleko/>; Савчин 2001: Савчин М. В. Духовний потенціал людини / М. В. Савчин. — Івано-Франківськ: Плай. Вид-во Прикарпатського ун-ту, 2001. — 204 с.; Шевченко 2004: Шевченко Г.П. Духовність і цінності життя // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць / Гол. редактор: Г.П.Шевченко — Вип. 5. — Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2004. — 252 с.

Любовь Свиридюк. Морально-духовные измерения персонажей романов «Немного тьмы» Л. Дереша и «Crazy» Б. Леберта: компаративный аспект.

В статье сделана попытка исследовать морально-духовные качества, свойственные персонажам романов Л. Дереша «Немного тьмы» и Б. Леберта «Crazy» путём анализа и сравнения. Внимание автора статьи сосредоточено на таких духовных составляющих как любовь, совесть, доброта, милосердие и сопереживание, дружба. Положительные черты персонажей рассматриваются наряду с их отрицательными сторонами.

Ключевые слова: *духовность, персонаж, моральные качества, аморальность, Дереш, Леберт.*

Рецензенти: Чуловський Б. С., к.філол.наук, доц. (Тернопіль)
Чик Д. Ч., к.філол.наук, доц. (Кременець)